

Lausunto Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointisuunnitelman ja sen liitteiden luonnoksista vuosille 2024–2025

Lausunnon antaja:	Siikalatvan kunta / Sivistyspalvelut
Päivämäärä:	5.3.2024

Suunnitelmat kokonaisuutena

Myönteinen palaute	Siikalatvan kunta kiittää mahdollisuudesta kommentoida Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointisuunnitelmaa ja sen liitteiden luonnoksia. Suunnitelmassa käydään selkeästi läpi uudistuksen tausta ja lähtökohdat. Lisäksi suunnitelmassa pyritään kokoamaan yhteen useita suunnitelmia.
Muutos- ja kehittämistoiveet	Suunnitelma liitteineen on valtava kokonaisuus. Varsinainen suunnitelma sekä liitteet ovat osin ulkoasultaan rauhattomia ja jopa vaikealukuisia, sillä ne sisältävät paljon tekstiä, diagrammeja ja kuvia. Useissa kohdissa esim. kuvien sisältämästä tekstistä ei saa selvää. Kokonaisuudessa on tarpeen miettiä, miten dioista rakennetaan saavutettavammat ja ymmärrettävät. Kokonaisuuden hahmottamisen kannalta on ensiarvoisen tärkeää, että suunnitelman ja liitteiden ulkoasuja sekä sisältöjä yhtenäistetään ja yksinkertaistetaan. Jos tekstiä on vaikea tiivistää dioille, on esim. Word-muotoisen tekstin lukeminen helpompaa. Dioille pitäisi pyrkiä sisällyttämään selkeästi ydinasiat eli nykytilan kuvaus, tavoitteet, toimenpiteet sekä seuranta (indikaattorit). Tällaisenaan suunnitelmat jäävät monessa kohtaa ylätasoinen kuvaukseksi, ja varsinainen konkretia jää puuttumaan.

Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointisuunnitelma

Sisältöä koskeva myönteinen palaute	Suunnitelmassa huomioidaan hyvin Pohteen hyvinvointialueen alueelliset tarpeet ja haasteet.
Muu myönteinen palaute	-
Sisältöä koskevat muutokset tai kehittämistoiveet	Suunnitelma on tehty vuosille 2024–2025, mutta sisällön laajuuden huomioon ottaen tulee olemaan haastavaa toteuttaa tavoitteita ja toimenpiteitä näin lyhyen ajan sisällä. Suunnitelma vaikuttaa erittäin kunnianhimoiselta ja kuvaa ylätasoinen tavoitteita, joita ei kuitenkaan konkretisoida riittävästi toimenpiteiden tasolle. Osa tavoitteista ulottuu toki pidemmälle aikavälille, mutta olisi kuitenkin tarpeen määritellä, mitä yksittäisiä tavoitteita eri vuosille asetetaan ja konkretisoida ne tiiviimpään ja luettavampaan muotoon. Näin suunnitelma olisi myös saavutettavampi yhteistyökumppaneille sekä kohderyhmille.

	Hyvinvointialueen ja kunnan yhteistyön ja roolien kuvaaminen jää puutteelliseksi, eikä sisällä riittävästi konkreettisia toimenpiteitä arjen työn toteuttamiseksi. Lisäksi vaikuttaa siltä, että Pohteen palvelut keskittyvät pääsääntöisesti korjaavien palveluiden toteuttamiseen, eivätkä matalankynnyksen palvelut painotu riittävästi. Lakiuudistuksen lähtökohta on kuitenkin se, että Pohde tarjoaa matalankynnyksen palveluita. Suunnitelmassa mainitaan erikseen, että lain mukaan hyvinvointialueen ja kuntien tulee laatia hyvinvointisuunnitelmat yhdessä. Kuntia ei kuitenkaan ole riittävästi kuultu tämän hyvinvointisuunnitelman valmistelussa, ja kunnille on määritelty tehtäviä esim. erilaisten yhteyshenkilöiden muodossa. Kunnat ovat kuitenkin henkilöstöresursseiltaan eri kokoisia toimijoita, ja pienissä kunnissa hyvinvointityö on usein varsin kapeilla harteilla, joten yksittäinen työntekijä joutuu olemaan useamman eri työryhmän jäsen. Kunnan rooli on suunnitelmassa hajanainen eli ei muodosta selkeää kokonaisuutta, johon kunnan edustajina voisimme ottaa kantaa.
<i>Muut muutos- tai kehittämistoiveet</i>	Seuranta ja vaikutukset - onko pohdittu riittävästi?

Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma

<i>Sisältöä koskeva myönteinen palaute</i>	Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmassa on selkeästi kuvattu lasten ja nuorten hyvinvoinnin tila ja haasteet.
<i>Muu myönteinen palaute</i>	
<i>Sisältöä koskevat muutos- tai kehittämistoiveet</i>	Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmassa mainitaan, että vähenevästä lapsimäärästä huolimatta palvelutarpeet kasvavat. Lisäksi todetaan, että lasten ja nuorten mielenterveydelliset ja psyykkiset oireet lisääntyvät. Tästä huolimatta esimerkiksi kouluille suunnattu resurssi (koulukuraattorit ja koulupsykologit) ei ole riittävää. Siikalatvan kunnassa ja monessa muussakin ympäristökunnassa on tällä hetkellä se tilanne, ettei kouluilla ole ollenkaan koulupsykologin palveluita. Koulukuraattoriresurssia on myös vähennetty. Nykyisillä resursseilla oppilaiden ja opiskelijoiden akuutteihin tarpeisiin on mahdotonta vastata lakisääteisesti. Kuraattori- ja koulupsykologitarpeessa on ehdottoman tärkeää ottaa huomioon oppilasmäärän laskennan lisäksi maaseutukuntien haja-asutuksen haasteet (välimatkat, sosiaalisten kontaktien vähyys yms.) sekä oppilasaineen haastavuus (yleinen, tehostettu, erityinen tuki). Pelkkään oppilasmäärään perustuva resurssointi ei ole kestävällä pohjalla. Monialaisen yhteistyön malleja on liikaa yhdellä dialla (dia 15). Malleja on vaikea hahmottaa, koska ne ovat pienellä fontilla ja liian tiiviissä muodossa.
<i>Muut muutos- tai kehittämistoiveet</i>	Suunnitelman toteutus ja seuranta osioon pitää laittaa enemmän konkreettisia toimenpiteitä. Nämä puuttuvat nyt kokonaan.

Opiskeluhuollon suunnitelma

Sisältöä koskeva myönteinen palaute	Yksityiskohtaista tietoa hyvin esillä. Selkeä rakenne.
Muu myönteinen palaute	Seuranta ja mittarit kohdassa hyviä yhteistyökuvioita.
Sisältöä koskevat muutos- tai kehittämistoiveet	-
Muut muutos- tai kehittämistoiveet	Kuraattori- ja koulupsykologitarpeessa on ehdottoman tärkeää ottaa huomioon oppilasmäärän laskennan lisäksi maaseutukuntien haja-asutuksen haasteet (välimatkat, ystävien vähäisyys yms.) sekä oppilasaineen haastavuus (yleinen, tehostettu, erityinen tuki). Pelkkään oppilasmäärään perustuva resurssointi ei ole kestävällä pohjalla. Siikalatvan kunnassa ja monessa muussakin ympäristökunnassa on tällä hetkellä se tilanne, ettei kouluilla ole ollenkaan koulupsykologin palveluita. Myös koulukuraattoriresurssia on vähennetty. Suunnitelmassakin painotetaan sitä, kuinka tärkeää on panostaa varhaiseen tukeen. Nykyisillä resursseilla oppilaiden ja opiskelijoiden akuutteihin tarpeisiin on mahdotonta vastata lakisääteisesti.

Neuvolasuunnitelma

Sisältöä koskeva myönteinen palaute	Mitoitus ja tehtävät on esitetty selkeästi, vaikkakin tekstiä on paljon.
Muu myönteinen palaute	-
Sisältöä koskevat muutos- tai kehittämistoiveet	Neuvolapalveluiden mitoitukset ovat erittäin tiukat. Lisäksi on huolestuttavaa, että lääkäripalveluiden saatavuus haastaa. Mitoituksissa tulisi huomioida eri alueiden tarpeet, muutoin palvelujen keskittyminen voi osaltaan vaikuttaa negatiivisesti syntyvyyteen sekä lisätä alueiden muuttotappioita.
Muut muutos- tai kehittämistoiveet	-

Työkykyohjelma

Sisältöä koskeva myönteinen palaute	PALO-hankkeen työpaketit ja niiden tavoitteet on kuvattu selkeinä kokonaisuuksina.
--	--

<i>Muu myönteinen palaute</i>	
<i>Sisältöä koskevat muutos- tai kehittämistoiveet</i>	Yhteisövaikuttavuuden mallissa on tärkeää valita selkeästi mitattavissa olevat yhdenmukaiset mittarit, jotta laadukas jatkuva arviointi mahdollistuu. Verkostotyömalli on hyvä, mutta vaatii sen, että työnhakijalle kerrotaan selkeästi, kuinka tärkeää hänen suostumuksensa monialaiseen yhteistyöhön on. Vain tällä tavoin monialainen työ ja kunnissa tapahtuva työ mahdollistuu.
<i>Muut muutos- tai kehittämistoiveet</i>	Pohteen ja kunnan vastuut tulee määrittää selkeästi niin, että vain ne henkilöt, jotka ovat työkykyisiä, siirtyvät kunnan työllisyyspalveluiden piiriin ja ne henkilöt, joilla on esim. mielenterveyteen liittyviä ongelmia ja tarvitsevat sote-palveluita, ovat Pohteen asiakkaita.

Ikääntyneen väestön hyvinvointisuunnitelma

<i>Sisältöä koskeva myönteinen palaute</i>	Suunnitelmassa on kuvattu hyvin nykyhetken tilanne sekä ikääntyneeseen väestöön liittyvät huolenaiheet.
<i>Muu myönteinen palaute</i>	-

Sisältöä koskevat muutos- tai kehittämistoiveet	Suunnitelmassa huolestuttaa erityisesti se, kuinka nopealla aikataululla peittävyystavoitteisiin pyritään pääsemään. Ylipäättään suunnitelmassa korostuu liiaksi taloudellisuus- ja tuottavuusohjelma, ja tämä antaa sen kuvan, että ikäihmiset ovat hyvinvointialueelle pelkästään taloudellinen rasite ja kuluerä. Suunnitelmassa todetaan seuraavasti: <i>Omannäköinen ja hyvinvoiva elämä toimintakyvyn ja terveyden rajoissa on pitkälti myös ikääntyneestä itsestään ja hänen valinnoistaan kiinni.</i> Tässä on tärkeää huomioida, etteivät toimintakyvyltään heikommat voi ottaa itse vastuuta valinnoistaan. Lisäksi suunnitelmassa todetaan, ettei ikääntyneiden <i>hyvä arki ja elämä ole ensisijaisesti kiinni sote-palveluista, vaan esteettömästä ja viihtyisästä asumisesta, mielekkästä tekemisestä, yhteisöllisyydestä, turvallisuuden tunteesta, harrastemahdollisuuksista ja monista muista kuntien, kolmannen sektorin ja muiden toimijoiden tarjoamista mahdollisuuksista.</i> Tämä toteamus on ristiriidassa sen kanssa, että yli 75-vuotiaille sote-palveluiden saatavuus on ensi arvoisen tärkeää sujuvan arjen turvaamiseksi. Tieto siitä, että palveluita on saatavilla ja ne ovat lähellä, lisäävät myös turvallisuuden tunnetta. Pienissä kunnissa ja haja-asutusalueilla vanhusväestön on vaikea päästä osalliseksi yhteisöllisyydestä sekä erilaisista harrastemahdollisuuksista. Suunnitelmassa todetaan myös, että tavoitteena on lisätä kotiin annettavia palveluita ja vähentää raskaampia palveluita. Pienissä kunnissa ja haja-asutusalueilla kotiin suunnattujen palveluiden järjestäminen on haastavaa, eikä apu ole saatavilla riittävän nopeasti. Lisäksi pidämme huolestuttavana sitä, että ajatuksena on lisätä ikääntyneen väestön yhteisöllistä asumista. Tällä hetkellä yhteisöllisessä asumisessa ei kyetä tarjoamaan vanhuksille riittävää tukea ja turvaa, sillä hoitohenkilöstö ei ole saatavilla ympäri vuorokauden. Omaishoidon yhtenä toimenpiteenä on omaishoitajien jaksamisen tukeminen. Suunnitelmassa ei kuitenkaan eritellä tarkemmin, kuinka omaishoitajien jaksamista tuetaan eli konkreettiset toimenpiteet puuttuvat. Suunnitelmaan pitää siis tarkemmin määritellä esimerkiksi, kuinka omaishoitajien vapaapäivät mahdollistetaan ja kuinka Pohde organisoii tarvittavat sijaisjärjestelyt.
Muut muutos- tai kehittämistoiveet	-
Ehkäisevän päihdetyön suunnitelma	
Sisältöä koskeva myönteinen palaute	Asiaa on paljon. Alueemme huolenaiheet ja riskitekijät on kuvattu hyvin (kouluterveyskyselyn yhteenveto ja päihdeindikaattorit).
Muu myönteinen palaute	Ehkäisevää päihdetyötä ohjaavassa lainsäädäntödiassa on hyvin ja selkeästi kuvattu kuntien ja hyvinvointialueiden tehtävät.
Sisältöä koskevat muutos- tai kehittämistoiveet	Liite 6. THL:n sosiaalihuollon palvelutarvekerroin on vuodelta 2020 – onko tämä jo vanhentunutta tietoa? Suunnitelmassa on paljon tavoitteita myös kuntien toteutettavaksi seuraavan kahden vuoden ajalle. Pienissä kunnissa työntekijäresurssi on rajallinen, joten tavoitteiden määrää on tarpeen vähentää.

<i>Muut muutos- tai kehittämistoiveet</i>	-
--	---

Lähisuhdeväkivallan ehkäisyn suunnitelma

<i>Sisältöä koskeva myönteinen palaute</i>	Suunnitelmassa on koottu hyvin taustatieto sekä avattu aiheeseen liittyvät käsitteet ja määritelmät.
<i>Muu myönteinen palaute</i>	-
<i>Sisältöä koskevat muutos- tai kehittämistoiveet</i>	Dialle 10 on koottu ne asiat, joita aiotaan tehdä. Muuttaisimme dian sisältöjen otsikot muotoon: tavoitteet, toimenpiteet, vastuutahot ja toteutumisen seuranta. Tavoitteissa mainitaan viestintäsuunnitelman tuottaminen ja vastuutahoiksi on nimetty Pohde, kunnat ja järjestöt. Tässä kohtaa olisi tärkeä määrittää, tehdäänkö suunnitelma yhdessä verkostotyössä, jottei jokainen vastuutaho lähde rakentamaan omaa viestintäsuunnitelmaansa. Lisäksi suunnitelmassa todetaan, että kunnista kartoitetaan työn vastinparit. Tässä, kuten useassa muussakin suunnitelmassa, on syytä muistaa se, että erityisesti pienissä kunnissa on työntekijäresurssi rajallista ja yksittäinen työntekijä vastuussa useamman eri asiakokonaisuuden hoitamisesta. Ei voida siis olettaa, että jokaiseen työryhmään tulisi löytää edustajia kunnan tasolta. Työryhmien määrää tulisi tiivistää niin, että yhdessä työryhmässä voitaisiin käsitellä useampia eri asioita.
<i>Muut muutos- tai kehittämistoiveet</i>	

Kulttuurihyvinvoinnin suunnitelma

<i>Sisältöä koskeva myönteinen palaute</i>	Kulttuurihyvinvoinnin suunnitelma on hyvin selkeä. Toimenpiteiden toteutuessa yhteistyö kuntien sekä kulttuuri- ja taidealan ammattilaisten kanssa saa uusia muotoja lisäten sekä kulttuurihyvinvointia että alan työllisyyttä Pohteen alueella.
<i>Muu myönteinen palaute</i>	Kulttuurihyvinvointisuunnitelma osana Pohteen hyvinvointisuunnitelmaa tuo esille kulttuurin hyvinvointivaikutusten tunnustamisen välttämättömäksi osaksi ihmisten ja yhteisöjen hyvinvointia.
<i>Sisältöä koskevat muutos- tai kehittämistoiveet</i>	Toimenpiteiden kuvaukset ovat suurpiirteisiä, ja ne eivät varsinaisesti lupaa paljoa, jos mainitut hankesuunnitelmat eivät toteudu. Kuvausten tavoitteiden tulisi olla selkeämmin esillä, ja pyrkimisen sijaan tarvitaan konkreettisia toimenpiteitä eli kuvaukset siitä, mitä tehdään.
<i>Muut muutos- tai kehittämistoiveet</i>	Suunniteltujen kulttuurihyvinvointia lisäävien hankkeiden toteutuessa olisi ennakoitava toiminnan jatkuvuus myös hankekauden päättymisen jälkeen.

Suunnitelma terveyden edistämisestä Pohteen sairaaloissa

Sisältöä koskeva myönteinen palaute	Terveyden riskitekijät ja niihin liittyvät toimenpiteet on esitetty selkeästi ja tiivistetysti tässä suunnitelmassa.
Muu myönteinen palaute	-
Sisältöä koskevat muutos- tai kehittämistoiveet	-
Muut muutos- tai kehittämistoiveet	-

Ravitsemusterveyden edistämisen suunnitelma

Sisältöä koskeva myönteinen palaute	Myönteiset nostot: • Monialainen ravitsemuksen kehittäjätyöryhmän perustaminen kuntaan • Säännöllinen palautteen keruu • Ruokaraadit ovat hyvä idea (erityisesti ala- ja yläkouluihin) • Työttömille ja työelämän ulkopuolella oleville mahdollisuus yhteiseen ruokailuun • Erittäin hyviä poimintoja eri ikäryhmistä
Muu myönteinen palaute	Kokonaisuus vaikuttaa oikein mallikkaalta.
Sisältöä koskevat muutos- tai kehittämistoiveet	Lähellä kasvatettujen raaka-aineiden käyttöä lisätään huomattavasti (lähiruoka). <i>Koululounaan syömättä jättäminen heikentää jaksamista koulupäivän aikana ja vaikuttaa kielteisesti syömisen säätelyyn, mikä voi johtaa lihomiseen. Tähän syytä lisätä se, että tämä voi johtaa myös erilaisiin syömishäiriöihin eikä vain lihomiseen.</i>
Muut muutos- tai kehittämistoiveet	-